

Nr 96.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap; given Stockholms slott den 6 februari 1948.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap.

GUSTAF.

G. E. Sträng.

Sammanfattning.

Den föreslagna lagen är avsedd att ersätta lagen den 16 april 1937 (nr 159) om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid arbetet å rikets ekonomiska försvarsberedskap. Förslaget innebär i huvudsak följande ändringar i förhållande till sistnämnda lag.

Berättigad att infordra uppgifter för och biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap skall vara riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap ävensom annan myndighet som Konungen förordnar. Uppgifts- och biträdesskyldigheten har i princip utsträckts till varje ägare eller innehavare av industriell anläggning eller näringsidkare här i riket ävensom till statliga och kommunala myndigheter eller inrättningar. Även uppgiftsskyldighetens innebörd har i vissa hänseenden utsträckts. 1 § 3 mom. i den nu gällande lagen har uteslutits, varjämte sekretess- och straffbestämmelser omarbetats.

Förslag

till

Lag

om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Det åligger ägare eller innehavare av industriell anläggning ävensom annan näringsidkare här i riket att på särskild anfordran av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap eller annan myndighet, som Konungen förordnar, beträffande anläggningen eller rörelsen lämna de uppgifter om personal, lokalförhållanden, maskinpark och annan utrustning, produktion och produktionsförmåga, förbrukning av elektrisk kraft, bränslen, råvaror eller andra förnödenheter, lagerhållning, inköp, leveranser och dylikt, vilka myndigheten finner erforderliga för planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap, ävensom i övrigt biträda vid nämnda planläggning.

Statlig eller kommunal myndighet eller inrättning är jämväl eljest skyldig att inom sitt verksamhetsområde lämna de uppgifter för planläggningen och det biträde vid densamma, som riksnämnden eller annan av Konungen förordnad myndighet påfordrar.

2 §.

Medför biträde, som i 1 § sägs, för kommunal myndighet eller inrättning eller för enskild näringsidkare arbete av sådan beskaffenhet, att ersättning härför anses böra påfordras, och kan överenskommelse därom ej träffas med den myndighet, som påkallat biträdet, skall frågan hänskjutas till en enligt lagen om skiljemän den 14 juni 1929 (nr 145) tillsatt skiljenämnd, vilken äger avgöra, om ersättning skall utgå, ävensom bestämma ersättningens belopp.

3 §.

Den som underlåter att fullgöra honom jämlikt 1 § åliggande uppgifts- eller biträdesskyldighet eller härvid mot bättre vetande lämnar felaktig uppgift vare, därest han är offentlig tjänsteman, underkastad ansvar såsom för annat tjänstefel men straffes eljest med dagsböter.

4 §.

Uppgifter angående näringsidkares verksamhet, som införskaffats jämligt 1 § eller eljest erhållits i samband med planläggningen av den ekonomiska försvarsberedskapen, må ej yppas i vidare mån än som erfordras för planläggningen. Bryter någon häremot, straffes med dagsböter eller fängelse.

5 §.

Förseelse som i 4 § avses må av allmän åklagare åtalas endast efter an-
givelse av målsägaren.

Böter tillfalla kronan.

6 §.

Konungen äger utfärda närmare bestämmelser rörande tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948. Genom lagen upphäves lagen den 16 april 1937 (nr 159) om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid arbetet å rikets ekonomiska försvarsberedskap.

*Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 6 februari 1948.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, stats-
råden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT,
NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans- och han-
delsdepartementen anmäler chefen för folkhushållningsdepartementet, stats-
rådet Sträng, fråga om ändrad lagstiftning om skyldighet för näringsidkare
m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsbered-
skap samt anför.

Enligt 1 § 1 mom. av nu gällande lag den 16 april 1937 (nr 159) om skyl-
dighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid arbetet å rikets ekonomiska
försvarsberedskap åligger det varje ägare eller innehavare av industriell
anläggning i riket samt envar annan, vilken här äger eller innehar företag
eller bedriver verksamhet, som kan vid krig, krigsfara eller andra utomor-

dentliga förhållanden bliva av betydelse för krigsmakten eller eljest för landets förnödenhetsförsörjning, att beträffande anläggningen, företaget eller verksamheten på anfordran lämna central förvaltningsmyndighet vid försvarsväsendet eller rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap de uppgifter rörande personal, maskinpark, tillverkningsförmåga, råvaruförbrukning, lagerhållning och dylikt, vilka myndigheten anser erforderliga för organisationen av rikets ekonomiska försvarsberedskap, ävensom i övrigt biträda vid planläggandet av nämnda organisation. Om dylikt biträde medför arbete av sådan beskaffenhet eller omfattning, att näringsidkaren anser sig böra påfordra ersättning härför och om överenskommelse därom ej träffas med vederbörande myndighet, skall frågan hänskjutas till en enligt lagen om skiljemän den 14 juni 1929 (nr 145) tillsatt skiljenämnd, vilken äger dels avgöra, huruvida ersättning bör utgå, dels ock bestämma ersättningsbeloppets storlek.

I 2 mom. av samma paragraf stadgas skyldighet för statliga och kommunala verk, styrelser och inrättningar samt bankaktiebolag ävensom näringsidkare utöver i 1 mom. avsedda att på anfordran av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap lämna uppgift angående den för dem i händelse av mobilisering erforderliga personalorganisationen.

Enligt 3 mom. ställes hos i de föregående momenten omnämnda verk, styrelser, inrättningar, banker och näringsidkare anställd värnpliktig personal, som av vederbörande myndighet finnes erforderlig för deras personalorganisation i händelse av mobilisering, till förfogande på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämmer. Föreskrifter härom ha utfärdats genom kungörelsen den 2 juli 1940 (nr 717) angående uppskov med inkallelse till värnpliktstjänstgöring vid mobilisering eller förstärkt försvarsberedskap (uppskovskungörelsen).

Enligt 2 § åligger det myndighet, som har att taga befattning med arbetet å rikets ekonomiska försvarsberedskap, att tillse, att därvid vunnit upplysning angående näringsidkares verksamhet ej kommer till annan näringsidkares eller eljest till utomståendes kännedom.

3 § innehåller bestämmelser om straff för den som underlåter att lämna infordrad uppgift eller mot bättre vetande avger oriktig sådan samt vidare för den som underlåter att på anfordran fullständiga uppgift, som befunnits ofullständig, eller i övrigt att lämna jämlikt 1 § påfordrat biträde vid planläggandet av organisationen av rikets ekonomiska försvarsberedskap.

Rikskommissionens uppgifter övertogs efter krigsutbrottet 1939 efter hand av andra myndigheter, nämligen statens industrikommission, statens livsmedelskommission, statens bränslekommission och statens arbetsmarknadskommission, samt upphörde definitivt med utgången av år 1946. Med ingången av år 1947 trädde ett nytt centralorgan för den ekonomiska försvarsberedskapen i verksamhet, benämnt riksnämnden för ekonomisk

försvarsberedskap. Enligt den för riksnämnden utfärdade instruktionen den 30 december 1946 (nr 897) ankommer det bland annat på riksnämnden, att allt eftersom krisorganens verksamhet avvecklas övertaga dem åliggande uppgifter av beredskapskaraktär, såvida ej Kungl. Maj:t annorledes förordnar.

I utlåtande den 20 oktober 1947 har riksnämnden framlagt förslag angående den ekonomiska försvarsberedskapens framtida ordnande. I detta utlåtande har riksnämnden föreslagit, att krisorganens samtliga uppgifter av beredskapskaraktär, utom i vad angår livsmedelskommissionen, skulle, där så icke tidigare skett, övertagas av riksnämnden den 1 juli 1948.

Riksnämnden har nu upptagit frågan om revision av lagen den 16 april 1937. Till en början har riksnämnden från de myndigheter, för vilka lagen närmast är av betydelse, nämligen arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, krigsmaterielverket, försvarets sjukvårdsförvaltning, arméns fortifikationsförvaltning, arbetsmarknadskommissionen, livsmedelskommissionen, industrikommissionen och bränslekommissionen, inhämtat yttranden rörande myndigheternas erfarenhet av lagens tillämpning och deras önskemål beträffande lagens utformning. I dessa yttranden vitsordas allmänt, att behov av lagen alltjämt finnes och att lagen i stort sett fyllt sitt ändamål. Vissa av myndigheterna föreslå ändringar i lagen. Sålunda anför *arbetsmarknadskommissionen*, att, därest den kommande arbetsmarknadsstyrelsen skulle handha frågan om uppskov jämlikt uppskovskungörelsen, ändring i lagen borde vidtagas, varigenom arbetsmarknadsstyrelsen erhöle befogenhet att från verk och företag m. fl. infordra för handläggning av uppskovsärendena erforderliga uppgifter om personal och vid mobilisering erforderlig personalorganisation. Kungörelsen den 28 februari 1941, nr 100 ålade med stöd av tjänstepliktslagen företagare, som utövade industriell verksamhet eller idkade hantverk, att i den utsträckning och enligt de närmare föreskrifter i övrigt som arbetsmarknadskommissionen fastställde lämna uppgifter om storleken och sammansättningen av den vid företaget sysselsatta arbetskraften, ävensom rörande företagets huvudsakliga verksamhet. Denna kungörelse komme att sättas ur kraft i samband med att tjänstepliktslagen upphörde att gälla med utgången av år 1947. På grund härav syntes, med hänsyn till arbetsmarknadsstyrelsens och länsarbetsnämndernas uppgift att förbereda arbetsmarknadens reglering under krig, i 1937 års lag böra införas motsvarande stadgande som i sistnämnda kungörelse. Uppgiftsskyldigheten borde därvid omfatta alla företagare inom näringslivet och uttryckligen angivas avse även uppgifter till länsarbetsnämnderna. — *Livsmedelskommissionen* ifrågasätter, om det icke vore lämpligt att komplettera lagen med bestämmelser, vilka möjliggjorde begränsade eller till och med mera allmänna inventeringar hos vissa företagargrupper. Vidare anger livsmedelskommissionen såsom önskvärt, att

den rätt, som enligt lagen tillkommer bland annat rikskommissionen, överföres icke endast på riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap utan även på de centrala organ, åt vilka Kungl. Maj:t kunde komma att anförtro vissa områden av beredskapen. — *Industrikommissionen* anser, att de uppgifter, som riksnämnden med stöd av lagen skall kunna inhämta, böra omfatta icke blott tillverkningsförmåga utan även tillverkning samt icke blott råvaruförbrukning utan även förbrukning av halvfabrikat och förnödenheter. Dessutom ifrågasätter kommissionen, om icke möjlighet bör skapas för nämnden att med stöd av något slags kungörande *dels* från större antal ej kända förbrukare eller allmänheten inhämta direkta uppgifter rörande förbrukningen av för försörjningen viktiga varor, *dels ock* verkställa allmänna lagerinventeringar. — *Flygförvaltningen* framhåller såsom önskvärt, att lagens bestämmelser om ersättning för biträde förtydligas genom att vissa allmänna riktlinjer angivas.

I skrivelse den 20 oktober 1947 har riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap avgivit förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i 1937 års lag.

Riksnämnden framhåller till en början, att det vore av vikt, att riksnämnden erhöles samma möjligheter att infordra uppgifter och begära biträde av näringsidkare som enligt 1937 års lag tillkomme rikskommissionen. Bestämmelse därom borde införas i lagen, som emellertid behöfve omarbetas även i vissa andra hänseenden.

Beträffande de myndigheter, som med stöd av lagen skola äga inhämta uppgifter och påkalla biträde, framhåller riksnämnden till en början, att enligt riksnämndens förslag till organisation av den ekonomiska försvarsberedskapen åtskilliga andra myndigheter förutsattes skola ingå i beredskapsorganisationen med uppgift att i första hand svara för försvarsförberedelserna på visst eller vissa delområden av det ekonomiska området, t. ex. arbetsmarknadsstyrelsen, jordbruksnämnden m. fl. För att dessa myndigheter skulle kunna fullgöra de på dem ankommande planläggningsuppgifterna, borde även de ha möjlighet att påkalla biträde vid planläggningen. Frågan om organisationen av vissa av dessa myndigheter vore för närvarande under öfvervägande och även i framtiden kunde hithörande myndigheter komma att bli föremål för omorganisation av olika slag. Därför borde Kungl. Maj:t genom särskild kungörelse bestämma, vilka myndigheter förutom riksnämnden som skulle vara berättigade att påkalla biträde jämlikt lagen. Då uppgiftssamlandet så långt möjligt borde samordnas, så att onödigt dubbelarbete undvekes, borde de andra myndigheter än riksnämnden, som bemyndigades infordra uppgifter m. m., åläggas att samråda med denna, innan uppgifter infordrades eller biträde i öfvert påkallades.

Beträffande frågan vem uppgifts- och biträdesskyldighet med stöd av lagen skall kunna åläggas, föreslår

riksnämnden, att skyldigheten skall åvila, förutom ägare eller innehavare av industriell anläggning, varje annan näringsidkare här i riket utan den i lagen nu stadgade begränsningen. Riksnämnden framhåller, att i princip varje näringsidkare, som kunde lämna uppgift eller biträde av värde för den ekonomiska försvarsberedskapen över huvud, borde vara skyldig lämna sådan uppgift eller sådant biträde. Den nuvarande formuleringen syntes för övrigt lämna utrymme för tveksamhet angående vilka näringsidkare som i det enskilda fallet vore uppgiftsskyldiga. Detta kunde medföra olägenheter i ett kritiskt läge, då planlägningsarbetet måste påskyndas.

Riksnämnden framhåller vidare, att statliga och kommunala verk, inrättningar och styrelser för närvarande, i den mån de ej kunde hänföras till 1 mom., vore skyldiga att bidra allenast med lämnande av uppgift angående deras personalorganisation vid mobilisering, samt fortsätter.

Med hänsyn till att i bestämmelserna om ersättning i 1 mom. talas om »näringsidkaren» kan det möjligen vara tveksamt, om biträdesskyldighet jämlikt detta moment åligger kommunal eller statlig myndighet som äger eller innehar industriell anläggning eller bedriver affärsverksamhet. Så bör dock helt naturligt vara fallet. Myndigheternas skyldighet att biträda vid planeringen torde emellertid böra sträcka sig längre än vad nyss sagts. Såsom närmare utvecklats i riksnämndens utlåtande angående ordnandet av den ekonomiska försvarsberedskapen, finnas åtskilliga statliga och allmänna organ, vilka visserligen icke i större utsträckning handhava försvarsberedskapsuppgifter men vilkas sakkunskap, där så befinnes lämpligt, bör utnyttjas vid beredskapens utformning inom deras verksamhetsområde. Beträffande dessa myndigheter har i utlåtandet anförts, att det skulle vara till fördel ur olika synpunkter, om en allmän bestämmelse utfärdades av innebörd att statlig eller kommunal myndighet skall vara skyldig att på anfordran av riksnämnden eller annan beredskapsmyndighet biträda vid planeringen av den ekonomiska försvarsberedskapen. Vad de statliga myndigheterna beträffar skulle det visserligen räcka med en av Kungl. Maj:t utfärdad kungörelse härom. För de kommunala myndigheternas del behövs däremot särskild lagföreskrift. Det synes därför för fullständighetens skull lämpligt att i lagtexten medtaga även de statliga myndigheterna. Dessa äro för övrigt omnämnda i andra momentet i dess nuvarande lydelse. I den mån statlig myndighet icke anser sig kunna lämna det begärda biträdet inom ramen för de medel som stå till myndighetens förfogande, bör myndigheten underställa frågan Kungl. Maj:t för provning och underrätta riksnämnden härom.

Beträffande uppgifts- och biträdesskyldighetens innebörd framhåller riksnämnden, att i förslaget en del tillägg och förtydliganden gjorts, varvid industrikommissionens önskemål beaktats. Biträdesskyldigheten hade förtydligats till att avse lämnandet av uppgifter som myndigheten ansåge erforderliga för planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap ävensom att i övrigt biträda vid denna planläggning. Näringsidkarnas åligganden jämlikt lagen borde nämligen begränsas till att avse biträde vid planlägningsarbetet, däri inbegripen skyldighet att vid-

taga åtgärder av organisatorisk art. Däremot syntes skyldigheten icke böra utsträckas till att avse vidtagandet av verkställighetsåtgärder, såsom uppläggandet av reservlager, igångsättandet av produktion eller dylikt.

Vad angår frågan om att i lagen införa möjligheter att generellt infordra uppgifter från hela grupper av företagare eller att genomföra inventeringar av skilda slag anför riksnämnden, att det för planlägningsarbetet vore av vikt att sådan möjlighet funnes. Det torde emellertid lämpligen böra förbehållas Kungl. Maj:t att förordna om igångsättandet härav. Tidigare hade Kungl. Maj:t vid olika tillfällen i samband med inventeringar av landets förråd av olika varor utan stöd av uttrycklig lagföreskrift förordnat om sådan allmän uppgiftsskyldighet. Riksnämnden utginge från att Kungl. Maj:t även i fortsättningen hade möjlighet härtill. Därest Kungl. Maj:t emellertid skulle anse erforderligt eller lämpligt, att en särskild bestämmelse härom intoges i lagen, syntes denna kunna införas såsom ett nytt moment i 1 § och innebära, att Kungl. Maj:t skulle äga att, då så prövades erforderligt för planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap, ålägga myndigheter och näringsidkare att utan särskild anfordran lämna uppgifter, som i 1 mom. avsåges, ävensom att från envar som innehade eller förbrukade viss förnödenhet infordra uppgift härom.

De av riksnämnden föreslagna bestämmelserna om ersättning för lämnat biträde ansluta sig i huvudsak till de nu gällande med den ändringen, att jämväl kommunala myndigheter upptagits bland de ersättningsberättigade. Riksnämnden anför, att kostnaderna för utbetalande av ersättningar borde bestridas från de anslag som kunde stå till vederbörande myndigheters förfogande för planlägningsarbetet. Det torde vara svårt att annat än i allmänna ordalag i lagen angiva riktlinjer för bedömning av uppkommande ersättningsfrågor utan att ingående undersöka hur de nuvarande ersättningsbestämmelserna tillämpats av de olika myndigheterna. Med hänsyn till att anmärkningar mot de nuvarande ersättningsbestämmelserna framställts endast från ett håll, ifrågasatte riksnämnden nödvändigheten av att nu ändra dessa bestämmelser.

Beträffande lagförslaget i övrigt framhåller riksnämnden, att med den nu föreslagna lydelsen av 1 § 1 mom. i lagen det nuvarande 2 mom. syntes bliva överflödigt, att i 3 mom. i förslaget allenast gjorts den ändringen, att »verk» utbytt mot »myndighet» samt att övriga bestämmelser i lagen syntes kunna kvarstå oförändrade.

Över riksnämndens framställning ha utlåtanden avgivits av arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, krigsmaterielverket, försvarrets sjukvårdsförvaltning, arméns fortifikationsförvaltning, statens arbetsmarknadskommission, kommerskollegium — som överlämnat yttranden av Sveriges industriförbund samt handelskamrarna i Stockholm, Malmö, Göte-

borg och Gävle, — statens industrikommission, statens livsmedelskommission, statens priskontrollnämnd och statens bränslekommission.

Riksnämndens förslag tillstyrkes i princip i samtliga yttranden. I några av yttrandena ha dock vissa detaljanmärkingar och kommentarer anförts, av vilka följande här må refereras.

Handelskammaren i Göteborg ifrågasätter, huruvida bestämmelsen att även annan myndighet än riksnämnden skall kunna infordra uppgifter är lämplig, samt framhåller, att det för de enskilda företagen utan tvivel vore en stor fördel, om förfrågningarna gjordes enbart genom riksnämnden. Då övriga ifrågakommande myndigheter enligt förslaget ändock skulle samråda med nämnden, innan förfrågningar finge göras, syntes ett förfaringssätt sådant som det föreslagna icke behöva vålla myndigheterna större besvär än det i lagförslaget angivna systemet. — *Handelskammaren* föreslår därjämte att sekretessbestämmelsen i 2 § kombineras med bestämmelse om ansvar för tjänsteman som gör sig skyldig till brott mot tystnadsplikten.

Stockholms handelskammare framhåller såsom angeläget, att myndigheter, som verkställde upphandling för försvarsväsendets räkning eller eljest dreve rörelse av något slag, icke bereddes tillfälle att genom infordrade uppgifter förskaffa sig vetskap om förhållanden, vilka de kunde utnyttja i den löpande affärsverksamheten. Om någon myndighet med sådan verksamhet önskade för planlägningsarbetet erhålla vissa uppgifter, vilka kunde utnyttjas i affärsverksamheten, borde dessa uppgifter infordras av riksnämnden och lämpligen sammanställda ställas till förfogande för den myndighet, som begärt uppgifterna.

Handelskammaren i Malmö, som icke har något att erinra mot förslaget, framhåller emellertid angelägenheten av att den utvidgade uppgifts- och biträdesplikten icke tages i anspråk i annan mån än då för ändamålet viktiga uppgifter ej i annan ordning stå till förfogande samt framför allt att rätten ej användes för att inhämta alldeles samma uppgifter, som redan avlämnats till andra myndigheter eller organisationer. Enligt handelskammarens mening måste därför tillses, att riksnämnden liksom övriga beredskapsorgan i första hand använda redan förefintligt uppgiftsmaterial samt, i den mån den nya uppgifts- och biträdesplikten ändock måste tagas i anspråk, därvid låta sig angeläget vara att såvitt möjligt begränsa skyldigheten ej endast genom inbördes samråd beredskapsorganen emellan utan även genom önskvärd samverkan mellan denna och sådana enskilda institutioner, sammanslutningar och företag, vilka därav beröras eller därvid kunna medverka. I samband härmed ifrågasätter handelskammaren jämväl, huruvida icke den anvisning om sådan samverkan med enskilda, som redan nu funnes angiven i instruktionen för riksnämnden, lämpligen borde komma till uttryck jämväl i här förevarande lag.

Krigsmaterielverket anför beträffande den i 1 § 1 mom. föreslagna skyl-

digheten till samråd med riksnämnden, att verket, som i princip ansåge det lämpligt att kontakt på förslaget sätt etablerades mellan de uppgiftssamlade myndigheterna, likväl ifrågasatte, om icke från samrådsförfarandet borde undantagas sådana fall, där vederbörande myndighet med hänsyn till ärendets ringa vikt eller brådskande natur funne samråd icke böra eller kunna äga rum. Verket omnämner vidare, att verket i regel kunnat inhämta uppgifter och påkalla biträde utan att förevarande lag direkt åberopats, och att verket förutsatte, att denna informationsservice icke försvårades genom det föreslagna samrådsförfarandet. — Slutligen framhåller verket, att ersättning för biträde jämlikt lagen bör lämnas med största återhållsamhet och ifrågasätter, om icke annan myndighet än riksnämnden, innan ersättningsfråga avgjordes, borde samråda med riksnämnden, åtminstone i fråga om ersättning överstigande visst belopp.

Livsmedelskommissionen framhåller, att med den utformning riksnämndens förslag erhållit det vore tveksamt, om icke bestämmelsen om samråd med riksnämnden måste tolkas så, att samrådet med riksnämnden skulle äga rum för varje gång en myndighet måste framställa förfrågan till näringslivet eller på annat sätt anlita biträde av ett företag för beredskapsarbetet. Detta måste enligt kommissionens mening bli va betungande för beredskapsmyndigheterna. Den erforderliga samordningen syntes bäst kunna ske i den formen att riksnämnden utfärdade allmänna direktiv till vederbörande myndigheter. Då denna direktivgivning mycket väl kunde ske med stöd av den för riksnämnden gällande instruktionen, ansåge kommissionen, att den föreslagna bestämmelsen om samråd med riksnämnden lämpligen borde utgå ur lagen. Därest särskilda bestämmelser i sådant hänseende ansåges böra utfärdas, torde denna lämpligen böra intagas antingen i särskild tillämpningskungörelse till lagen eller i Kungl. Maj:ts bemyndigande att infordra här avsedda uppgifter m. m. — Vidare påpekar kommissionen, att bland de förhållanden, om vilka enligt lagen uppgift kunde inhämtas, särskilt borde omnämnas jämväl förbrukning av elektrisk kraft.

Marinförvaltningen anser, att det i lagtexten uttryckligen bör angivas, att biträde av statlig eller kommunal myndighet, styrelse eller inrättning icke bör kunna påfordras annat än i hänseenden, som falla inom vederbörandes verksamhetsområde. Vidare framhåller förvaltningen, att i fråga om försvarsväsendet samtliga förfrågningar, uppgifter och dylikt skola infordras genom vederbörande centrala förvaltningsmyndighet. Slutligen anför marinförvaltningen — under hänvisning till kungörelsen den 26 maj 1939 (nr 414) med vissa bestämmelser om företrädesrätt med avseende å planläggning av rekvisition och förfogande m. m. — att planläggning av ianspråktagande av egendom genom rekvisition, förfogande eller på annat sätt icke torde påfordra samråd med riksnämnden, och anser därför i lagtexten böra införas stadgande om att dylik planläggning äger rum i enlighet med vad därom särskilt stadgats.

Departementschefen: I en samtidigt härmed avlåten proposition har förslag framlagts till en mera definitiv organisation för planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap. Centralorgan för denna planläggning skall vara riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. I vissa delar skall planläggningen emellertid under riksnämndens överinseende handhavas av andra myndigheter.

För att en ändamålsenlig planläggning på nu ifrågavarande område skall erhållas erfordras samverkan mellan å ena sidan de planläggande myndigheterna och å den andra näringslivet samt statliga och kommunala myndigheter. Det är nödvändigt, att de planläggande myndigheterna ha ingående och fortlöpande kännedom om näringslivet, såväl dess förhållanden i allmänhet som förutsättningarna hos olika näringsidkare eller grupper av näringsidkare att i olika hänseenden bidra till näringslivets upprätthållande under en avspärrnings- eller krigssituation. Myndigheterna i fråga böra därför ha författningsmässig befogenhet att infordra uppgifter för och påkalla biträde vid planlägningsarbetet.

Bestämmelser om befogenhet, som nu nämnts, finnas för närvarande i lagen den 16 april 1937 (nr 159) om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid arbetet å rikets ekonomiska försvarsberedskap. Berättigade att infordra uppgifter och att påkalla biträde jämlikt denna lag äro dels de centrala militära förvaltningsmyndigheterna, dels ock rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Sistnämnda myndighets befogenheter böra emellertid numera, sedan rikskommissionen ersatts med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, överföras till denna nämnd. Härav föranledes ändring i 1937 års lag.

Emellertid har riksnämnden ansett även vissa andra bestämmelser i 1937 års lag böra överarbetas och har framlagt förslag i sådant hänseende. Sedan yttranden över detta förslag inhämtats från olika myndigheter, har översyn av lagen verkställts inom folkhushållningsdepartementet. Vid denna översyn har det befunnits lämpligt, att helt ny lag i ämnet utfärdas.

I enlighet med riksnämndens förslag torde i den nya lagen av de myndigheter, som skola äga att infordra uppgifter eller påkalla biträde, endast riksnämnden böra uttryckligen nämnas, medan övriga myndigheter skola erhålla sådan rätt först efter särskilt förordnande av Kungl. Maj:t. Dyligt förordnande kan lämpligen intagas i en blivande tillämpningskungörelse till lagen. De av Stockholms handelskammare anförda betänkligheterna i fråga om införskaffande av uppgifter, som kunna av statliga myndigheter utnyttjas vid upphandling eller annan löpande affärsverksamhet, torde härvid böra beaktas.

Såsom hittills torde den i lagen föreskrivna uppgifts- och biträdesskyldigheten böra vara inskränkt till fall, då anfordran därom lämnas vederbörande direkt av myndighet. Rätten att påbjuda en allmänare uppgiftsskyldighet utan direkt anfordran torde böra förbehållas Kungl. Maj:t. Sär-

skild bestämmelse härom i lagen synes icke erforderlig, då en dylik rätt torde få anses tillhöra Kungl. Maj:ts ekonomiska och administrativa lagstiftningsmakt.

Riksnämnden har föreslagit, att i lagen skall intagas uttrycklig bestämmelse om att annan myndighet än riksnämnden får med stöd av lagen infordra uppgift eller påkalla biträde endast efter samråd med nämnden. Den föreslagna bestämmelsen är otvivelaktigt i princip riktig, då det är synnerligen angeläget, att näringslivet i förevarande hänseende icke betungas mer än nödvändigt. Det bör åligga riksnämnden att vaka häröver. Bestämmelser torde dock icke böra ingå i lagen utan i stället intagas i tillämpningskungörelsen.

Enligt nu gällande lag åvilar uppgifts- och biträdesskyldighet varje ägare eller innehavare av industriell anläggning i riket samt envar annan, vilken här äger eller innehar företag eller verksamhet som kan vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden bliva av betydelse för krigsmakten eller eljest för landets förnödenhetsförsörjning. Den begränsning i fråga om skyldigheten, som ligger häri, kan vara svår att bedöma i det enskilda fallet. Liksom riksnämnden anser jag skyldigheten i princip böra gälla varje ägare eller innehavare av industriell anläggning ävensom varje annan näringsidkare. Det får i stället ankomma på vederbörande myndighet att bedöma, vilka uppgifter och vilket biträde som erfordras för planlägningsarbetet. Myndigheten bör härvid i första hand undersöka, i vad mån på annat sätt tillgängliga uppgifter äro tillräckliga för det åsyftade ändamålet. Att i lagtexten intaga särskild erinran härom eller om skyldighet att i dessa hänseenden samverka med enskilda, synes emellertid icke erforderligt.

Vid angivandet av de förhållanden, som de från näringslivet infordrade uppgifterna kunna avse, torde riksnämndens förslag i huvudsak böra följas, dock med det tillägget, att i enlighet med livsmedelskommissionens yrkande jämväl förbrukning av elektrisk kraft medtages. Bestämmelsen innebär viss utvidgning i förhållande till nu gällande lag.

Statliga och kommunala verk, styrelser och inrättningar ha enligt nu gällande lag skyldighet att lämna uppgifter endast om den i händelse av mobilisering erforderliga personalorganisationen. Såsom riksnämnden föreslagit torde häri den ändringen böra göras, att i lagen införes en mera generell uppgifts- och biträdesskyldighet för statliga och kommunala myndigheter och inrättningar. Däremot torde i lagen icke böra intagas en av riksnämnden ifrågasatt bestämmelse, att statlig myndighet, som anser sig icke kunna lämna begärt biträde inom ramen för de medel, som stå till myndighetens förfogande, skall underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning. Denna bestämmelse torde i stället böra intagas i tillämpningskungörelsen.

Ersättningsbestämmelserna i den nya lagen torde böra överensstämma med de nu gällande med den skillnaden, att de göras tillämpliga även å kommunal myndighet och inrättning. Riksnämnden bör verka för en enhetlig tillämpning av dessa bestämmelser hos de särskilda myndigheterna. Föreskrift härom bör intagas i tillämpningskungörelsen.

Särskilda bestämmelser med innehåll motsvarande 1 § 2 och 3 mom. nu gällande lag torde icke vara erforderliga i den nya lagen.

Sekretessbestämmelsen i 3 § nu gällande lag torde böra omarbetas till närmare överensstämmelse med motsvarande stadganden i andra lagar, exempelvis prisregleringslagen. Även straffbestämmelsen torde böra revideras.

I enlighet med det anförda har inom folkhushållningsdepartementet upprättats förslag till *lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap.*

Föredraganden hemställer härefter, att lagförslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Curt Nordwall.
